

Leidraad bij een kerkelijke uitvaart in een Woord- en gebedsviering

INLEIDING

'In de uitvaartliturgie viert de kerk het paasmysterie van de Heer. Ze bidt opdat wie in Christus gedoopt is, ook met Hem door de dood mag overgaan naar het eeuwige leven. In de uitvaartliturgie laat de kerk een hoopvolle boodschap klinken tot troost van allen die rouwen om het heengaan van een geliefde. Ze roept hen samen rond het gestorven lichaam van de overledene. In de afscheidsliturgie wordt hulde gebracht aan het lichaam dat hier op aarde een tempel was van de heilige Geest' (Diocesane beleidsvisie, 2006).

Een kerkelijke uitvaart kan zowel in een eucharistieviering als ook in een Woord- en gebedsviering plaatsvinden. Tijdens een uitvaart in een Woord- en gebedsviering is er geen eucharistische dienst (bereiding van de gaven, eucharistisch gebed en communieritus) aanwezig.

Deze leidraad toont de structuur en de basiselementen van een kerkelijke uitvaart in een Woord- en gebedsviering.

Bij diverse onderdelen worden meerdere keuzeteksten aangereikt. Het is vanzelfsprekend ook mogelijk deze teksten te vervangen door andere woorden, waarin dezelfde kerninhoud aan bod komt.

Bij het opstellen van een viering kan men gebruik maken van deze leidraad. Ook andere dienstboeken, zoals het altaarmissaal, de orde van dienst voor de uitvaartliturgie en het lectionarium voor de uitvaartliturgie, ... bevatten informatie, teksten en verwijzingen die van belang kunnen zijn bij het opstellen van een kerkelijke uitvaart.

In dit document wordt steeds gebruik gemaakt van het begrip 'voorganger'. Onder 'voorganger' verstaan wij hier een priester, een diaken of een aangestelde gebedsleider met een specifiek mandaat voor de pastoraal en de liturgie bij een uitvaart. Wanneer een leek de cursus 'Voorgaan in gebed' gevolgd heeft, kan hij / zij aangesteld worden als gebedsleider. Wanneer deze gebedsleider ook deelgenomen heeft aan de cursus 'Pastoraal en liturgie bij een uitvaart', kan hij / zij een specifiek mandaat ontvangen om mee te werken in de pastoraal en de liturgie bij een uitvaart.

Het opstellen van een viering is echter niet alleen de taak van de voorganger.

Soms wil de familie van de overledene graag actief meewerken aan de viering. De voorganger zal dit gegeven dankbaar benutten. De keuze en het aanbrengen van symbolen, de keuze van de Bijbelteksten, het opstellen van de voorbede, het zoeken naar een gepaste psalm of lied, ... zijn kansen waarbij de familie kan betrokken worden en waardoor ze meteen een stuk rouwverwerking meemaakt en troost en bemoediging kan vinden.

Deze 'leidraad bij een kerkelijke uitvaart in een Woord- en gebedsviering' werd samengesteld door de Diocesane Commissie voor Liturgie, bisdom Brugge.

Vragen, opmerkingen en aanvullingen kunnen doorgegeven worden aan:
Elisah Gommers (elisah.gommers@hotmail.com / 0484.777.737.)

INHOUDSTABEL

I. OPENING VAN DE DIENST

1. Begroeting
2. Openingswoord
3. Het aanbrengen van symbolen
4. Kyrië
5. Openingsgebed

II. DIENST VAN HET WOORD

1. Inleiding
2. Het aanbrengen van de Bijbel / het lectionarium
3. Schriftlezing
4. Antwoordpsalm of antwoordlied of muzikaal intermezzo
5. Vers bij het evangelie
6. Evangelie
7. Bezinning / homilie
8. Stille tijd
9. Voorbede en Onze Vader

III. AFSCHEIDSLITURGIE

1. Groet aan de overledene
2. Woord van afscheid
3. Afscheidszang
4. Besprenkeling met doopwater en bewieroking
5. Slotgebed
6. Gedachteniskruisje
7. Ten paradijze

I. OPENING VAN DE DIENST

1. Begroeting

De voorganger begeeft zich tijdig naar de ingang van de kerk of de begroetingsruimte. Hij / zij gaat de rouwende familieleden tegemoet. In hun aanwezigheid maakt hij / zij een hoofdbuiging voor de kist, waarna hij / zij ook de naaste familieleden begroet. Eventueel spreekt hij / zij ook enkele woorden van troost en meeleven. Vervolgens besprenkelt hij / zij de kist door met doopwater een kruisteken te maken. Bij voorkeur mag dit sterke gebaar woordeloos plaatsvinden en voor zichzelf spreken. Indien dit gebaar geduid wordt, kan men gebruik maken van één van de volgende teksten. Als er een boekje gemaakt wordt voor de uitvaartliturgie, kan men een tekst opnemen die de aanwezigen in stilte kunnen lezen. Eventueel kan de voorganger ook één van deze teksten uitspreken.

- Wanneer gelovigen een kerk binnenkomen, maken zij vaak een kruisteken met doopwater. Dit gebaar verwijst naar onze doop en naar het geloof van ons doopsel. Het teken van het kruis herinnert ons aan de dood, de verrijzenis en het nieuwe leven van Jezus, waaraan ook wij als gedoopten deel mogen hebben. Bij het binnenkomen van deze kerk willen we ook de kist van onze dierbare overledene tekenen met dit teken van het doopsel.
(De voorganger besprenkelt vervolgens de kist.)
- Als herinnering aan het doopsel van N. willen wij hem / haar vandaag opnieuw besprenkelen met doopwater. Dit teken getuigt van ons geloof dat een gedoopte met Gods Zoon, Jezus Christus, de weg mag gaan door de dood heen naar het leven bij God. Laten wij in deze uitvaartdienst een beroep doen op de God van alle leven en bidden dat deze persoon bij Hem mag leven als één van zijn kinderen. N. werd namelijk 'kind van God' toen hij / zij werd gedoopt in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
(Bij het uitspreken van deze laatste zin, besprenkelt de voorganger de kist.)
- *De voorganger besprenkelt de kist, waarna hij / zij eventueel zegt:*
Wanneer je ondergedompeld bent in verdriet
spreekt het doopwater je aan.
Het zegt je:
vergeet toch niet
wie deze mens was:
een christen:
één met Christus in de doop,
één met Christus in de dood,
één met Christus
wanneer een nieuwe tijd begint,
een nieuw leven bij God.

Laten wij bidden tot God en vragen dat N. ook nu verbonden mag zijn met Jezus Christus. Dat N. in eenheid met Hem het nieuwe leven bij God mag beleven.
- *Terwijl de voorganger de kist besprenkelt, zegt hij / zij eventueel:*
N. werd gedoopt in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest (+).

Dit doopsel maakte N. tot 'christen', tot volgeling van Christus. Wij geloven dat N. als gedoopte de weg mag gaan, waarop Jezus ons is voorgegaan. Jezus wijst zijn volgelingen de weg die door de dood heen leidt naar God. Laten wij in deze uitvaartliturgie bidden dat Jezus Christus met N. mee mag gaan op de weg naar een leven bij God.

- *Terwijl de voorganger de kist besprenkelt, zegt hij / zij eventueel:*
N. werd gedoopt in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest (+).
Dit doopsel gaf N. toegang tot de kerk, het huis van God. Mogen wij God, onze Gastheer, vragen om N. als gedoopte ook toegang te verlenen tot zijn eeuwige woning.
Laten wij bidden dat N., in navolging van Jezus, opgenomen mag worden bij God, onze Vader. Dat wij ons vandaag in vertrouwen mogen richten tot God en Hem mogen vragen om N, zijn gedoopte kind, 'Thuis' te laten komen bij Hem.

Na dit (woordeloos) gebaar kan de voorganger een gebed uitspreken.

Hierbij kan hij / zij gebruik maken van de volgende woorden of gebeden:

- In deze moeilijke tijd komt God de overledene en ook ons tegemoet. Hij spreekt ons aan en zegt:
'Dit is de wil van de Vader die Mij gezonden heeft, dat ik niets van wat Hij Mij gegeven heeft, verloren laat gaan, maar het doe opstaan op de laatste dag' (Joh 6,39).
- God, de Heer, wil vandaag een woord van redding spreken. Hij zegt:
'Komt allen tot Mij die uitgeput zijt en onder lasten gebukt en Ik zal u rust en verlichting schenken (Mt 11,28).
- De Heer spreekt troostende woorden. Hij zegt ons:
'Ik ben de verrijzenis en het leven . Wie in Mij gelooft, zal leven, ook al is hij gestorven en ieder die gelovig leeft, zal in eeuwigheid niet sterven (Joh 11,25-26).
- Als dit overlijden ons stil maakt en wij geen woorden vinden, mogen wij gebruik maken van de woorden van de apostel Paulus. Hij formuleert ons geloof met de woorden:
'Geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord, geen mens kan zich voorstellen al wat God heeft bereid voor wie Hem liefheeft' (1 Kor 2,9).
- In verbondenheid met onze ouders en voorouders, die hetzelfde geloof beleden, luisteren wij naar Paulus:
'Als de tent die onze aardse woning is, wordt neergehaald, heeft God voor ons een gebouw gereed in de hemel, een onvergankelijk, niet door mensenhand vervaardigd huis' (2 Kor 5,11).
- God, onze Vader,
Neem uw kind, N., op in uw vaderhuis.
Geef dat ook N. mag delen
in de vreugde die U heeft toegezegd
aan allen die tijdens hun doopsel werden gezalfd
en zo werden uitverkoren
om te delen in het eeuwig leven van Christus, uw Zoon.

- God van het leven,
U heeft deze mens tot leven geroepen.
Nu N. gestorven is,
willen wij U vragen
om haar / zijn leven te voltooien in de eeuwigheid,
om af te werken wat U in haar / hem begonnen zijt.
God,
herschep N. tot een nieuw leven
en schenk haar / hem
de vrede en de vreugde van uw aanwezigheid,
in Christus, onze Heer.

Hierna gaat de voorganger naar voren, gevolgd door diegenen die de kist dragen en de familieleden. Ondertussen zingt men het intredelied.

2. Openingswoord

De voorganger spreekt een genadewens uit (zonder kruisteken). Hij / zij kan hierbij gebruik maken van deze of andere Schriftteksten:

- Genade en vrede voor u.
Dank aan God, de Vader van onze Heer Jezus Christus,
de Vader die keer op keer barmhartig is,
de God die in elke omstandigheid troost.
Hij troost ons in alle moeilijkheden
en Hij stelt ons zo in staat anderen in al hun moeilijkheden te troosten
met de troost die wij van Hem ontvangen (2 Kor 1,3-4).
- Genade voor u en vrede in rijke overvloed.
Geprezen zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus:
in zijn grote barmhartigheid heeft Hij ons opnieuw geboren doen worden
door de opstanding van Jezus Christus uit de dood,
waardoor wij leven in hoop (1 Pe 1,3).

De voorganger spreekt een openingswoord uit. Hierin verwelkomt hij / zij alle aanwezigen, hij / zij drukt het medeleven van de kerkgemeenschap uit en verwijst naar het geloof en de hoop die ons samenbrengt om in de kerk afscheid te nemen van de overledene. In het openingswoord kan ook een 'in memoriam' verwerkt worden.

Enkele voorbeelden:

- Dierbare familieleden, vrienden, kennissen en parochianen,
wij zijn hier samengekomen om afscheid te nemen van N.,
maar ook om steun te vinden bij elkaar en bij God.
Door hier aanwezig te zijn willen we elkaar ons medeleven betuigen.
We willen elkaar in woord en daad zeggen dat ook wij deelnemen aan het
afscheid en de rouw.
Tijdens deze uitvaartliturgie willen we ons herinneren wie deze persoon
was. We denken terug aan het leven van de overledene.

- eventueel kan hier een 'in memoriam' volgen -

Tijdens deze uitvaartdienst willen we echter niet alleen deze persoon in herinnering brengen. We willen ons ook herinneren wat Jezus voor ons gedaan heeft. We willen zijn dood en verrijzenis gedenken, waardoor Hij ons de hoop schonk dat ook wij, mensen, eeuwig mogen leven bij God, onze Vader.

Dit geloof kan ons helpen om afscheid te nemen van de overledene en hem / haar toe te vertrouwen aan het eeuwig leven en de liefde van God.

- Dierbare aanwezigen, tijdens deze uitvaartliturgie willen wij, gedragen door elkaar, en gedragen door de gehele kerkgemeenschap, afscheid nemen van N. om zijn / haar toekomst in Gods handen te leggen. We willen God aanspreken en Hem zeggen waarom we deze persoon zo graag aan Hem willen toevertrouwen. We willen uitdrukken wat deze persoon voor ons betekende. We willen stilstaan bij alles wat N. ons voorgeleefd heeft.

- hier kan eventueel een 'in memoriam' volgen -

Deze herinneringen aan het leven van N., en ons liefde voor hem / haar, doen ons aan God vragen om dit leven niet verloren te laten gaan. We vragen Hem om het leven, door Hem gegeven, te voltooien en te brengen tot het volle, 'hemelse' leven in zijn Koninkrijk.

- Welkom aan u allen. Wij zoeken hier de steun en de aanwezigheid van God, van elkaar en van heel de kerkgemeenschap. In deze uitvaartdienst houden alle aanwezigen de overledene, die zo uitdrukkelijk 'afwezig' is, in gedachten. We denken terug aan het leven van N.

- eventueel kan hier een 'in memoriam' volgen -

We willen vandaag echter niet alleen 'terugdenken' aan het leven van de overledene, aan wat voorbij is. We willen niet alleen 'terugdenken', maar ook 'verder-denken'. We willen het leven van de overledene ook gelovig bekijken. Als we niet alleen terugkijken, maar ook vooruit-kijken, dan zien we dat het sterven van een gedoopte niet het eindpunt is. Jezus heeft ons getoond wat er volgt op de dood. Jezus is verrezen en leeft in eeuwigheid bij de Vader. Hij toonde ons dat dit eeuwige leven ook weggelegd is voor mensen, die geloof hechten aan Gods liefde.

- Dierbare familie en allen die hier aanwezig zijn, als iemand sterft, beseffen wij plots hoe klein, nietig en kwetsbaar het leven eigenlijk is. We ervaren onze onmacht, onze machteloosheid. Wanneer wij geconfronteerd worden met onze onmacht, worden we echter uitgenodigd om te vertrouwen op de macht van Gods liefde. Als Vader is God machtig in de liefde voor zijn kinderen. God wil de dood van mensen niet, maar we mogen er op vertrouwen dat Hij de mensen wel in liefde bij Hem wil ontvangen wanneer zij reeds gestorven zijn. Als Vader zal God alles doen wat in zijn macht ligt om N., zijn kind, te laten leven bij Hem. Dit geloof brengt ons hier samen en wil ons vandaag kracht geven om ondanks gevoelens van onmacht toch te geloven in de kracht van het leven.

3. Het aanbrengen van symbolen

De voorganger zegt:

Het is niet eenvoudig om het geloof in het eeuwig leven te verwoorden. Beelden zeggen vaak veel meer dan woorden. We willen dan ook een symbool aanbrengen dat verwijst naar ons Paasgeloof en naar het geloof van de overledene.

Mogelijke symbolen die op of in de nabijheid van de kist geplaatst kunnen worden. Hierbij kunnen familieleden of vrienden van de overledene betrokken worden.

- Er kan licht van de paaskaars genomen worden om vervolgens enkele kaarsen te ontsteken rond het gestorven lichaam.
- Het aanbrengen van een wit doopkleed, een doopkaars, een doopkruikje of doopschaaltje of een ander doopsymbool.
- Het aanbrengen van een Bijbel, of eventueel ook een gebedenboek, een religieus boek dat veel betekende voor de overledene,
- Het aanbrengen van een 'kruisje' uit het huis of de kamer van de overledene.
- Het aanbrengen van een Mariabeeldje of een heiligenbeeldje dat een bijzondere betekenis had voor de overledene.
- Het aanbrengen van een rozenkrans, gebruikt door de overledene.
- ...

Het is ook mogelijk om niet alleen een symbool aan te brengen dat verwijst naar ons geloof, maar ook een symbool dat de overledene typeert (een foto, een voorwerp dat hem / haar dierbaar was, ...).

Bedoeling is dat het gebruikte symbool ook kort geduid wordt in het licht van het geloof in de verrijzenis en het eeuwig leven. Het is mogelijk om de symboolhandeling in stilte uit te voeren en de duidingstekst vooraf uit te spreken of op te nemen in het boekje van de uitvaartliturgie.

Mogelijke korte duidingsteksten:

LICHTRITUS:

- Wij maken nu licht bij onze geliefde dode, het licht van de paasnacht, het licht van onze verrezen Heer Jezus Christus. Het licht van de paaskaars is een belijdenis van ons geloof in de verrijzenis en van onze hoop op eeuwig leven.
- Wanneer de dood het leven in duisternis hult, verlangen mensen naar het licht, het licht van Christus dat ons de weg wijst door het duister van de dood. Het licht van de paaskaars zal onze dierbare overledene vergezellen op de donkere weg die voert van de dood naar het eeuwig leven bij God.
- Het licht van de paaskaars verwijst naar Jezus Christus. Jezus zei: 'Ik ben het licht van de wereld. Wie Mij volgt, gaat zijn weg niet in de duisternis, maar zal het ware levenslicht bezitten' (Joh 8,12). Wij geloven dat God ook N. het levenslicht zal laten zien.

EEN DOOPSELSYMBOL:

- Met deze symboolhandeling willen wij verwijzen naar ons doopsel. Als gelovigen hechten wij namelijk geloof aan wat de heilige apostel Paulus (reeds) schreef aan de christenen van Rome:
'We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden. Als wij delen in zijn dood, zullen wij ook delen in zijn opstanding' (Rom 6,4-5). We mogen geloven dat ook N. met Christus door de dood heen zal gaan naar het eeuwige leven bij God.
- Met dit symbool verwijzen wij naar het doopsel.

De doop dompelde N. onder
in het leven van de Heer.
Hij / zij mag Hem volgen
en delen in het wonder.
Hij / zij mag met Hem gaan
door de dood heen
om Pasen te beleven
en met Hem op te staan.
Ooit zal ook hij / zij
het eeuwig leven proeven.
Ooit zal ook hij / zij
geheel en al
bij God vertoeven.

- Door de doop
werd deze mens bekleed
met de liefde van God.
Het goede
dat deze mens deed
werd gedragen door God.
Een *wit kleed* toont
dat voor elk mensenkind
bij een geboorte,
bij een huwelijk,
maar ook bij het sterven
een nieuw leven begint.

EEN KRUISJE:

- Bij dit kruisje vond N. troost en sterkte. Ook wij kunnen steun en bemoediging vinden bij dit kruisbeeld dat verwijst naar wat Jezus voor ons gedaan heeft. Hij heeft zijn leven in liefde voor ons gegeven opdat wij, samen met Hem, ten volle zouden leven in de nabijheid van God. Wij mogen geloven dat het geloof in Jezus' dood en verrijzenis ook ons mag meevoeren op de weg naar het eeuwige leven.
- Jezus die zoveel van ons hield,
stierf voor ons aan het kruis.
Het is zijn Geest
die ons bezielt
als wij een kruisje maken:

het teken van zijn liefde
voor de mensen.
Wij geloven,
wij hopen
en wij wensen
dat Jezus' liefde
ook N. mag geven
een nieuw
en eeuwig leven.

- N. heeft dit kruis gedragen. En dit kruis heeft ook N. doorheen het leven gedragen. Het kruis, symbool van ons geloof, heeft N. getoond dat het leven sterker is dan de dood, dat de liefde van God veel groter is dan het lijden, het verdriet en de pijn. Een kruis toont de dood in zijn volheid, maar verwijst ook reeds naar het nieuwe leven dat zich zal aandienen, het nieuwe leven bij God.

EEN BIJBEL / religieus boek / gebedenboek:

- Dit *Bijbelboek* bevat het evangelie. Evangelie betekent 'blijde boodschap'. Dit boek bevat de blijde boodschap dat de dood niet het definitieve einde is. In dit boek wordt er gesproken over de dood en de verrijzenis van Jezus. In en doorheen de Schriftwoorden spreekt God ons aan. Hij nodigt ons uit om te geloven in wat Jezus ons getoond heeft. Jezus toonde ons wat voor mensen weggelegd is. Ook wij mogen, in navolging van Hem, door de dood heen gaan naar het leven. Dat deze blijde boodschap ook voor N. werkelijkheid mag worden.
- *Bijbel*,
jij bevat
'het goede nieuws'.
Jij biedt ons
de schat
van ons geloof.
Bijbel,
jij - oud boek –
bevat groot nieuws.
Het toont
wat ook ik zoek.
Bijbel,
jij brengt
het goede nieuws van Pasen
dat ook N.
nieuw en eeuwig leven schenkt.
- Dit boek zegt ons wat wij niet kunnen zeggen. Het verwoordt datgene waarvoor wij geen woorden vinden. Het spreekt over het ongelooflijke geloof, over het ongelooflijke goede nieuws van Pasen. Het vertelt dat de dood van een christen zal uitmonden in een eeuwig leven. Wij mogen dit goede nieuws rondvertellen, zodat allen die treuren om het overlijden van N. weten dat ze hem / haar ooit terug zullen zien in Gods Rijk.

EEN ROZENKRANS, MARIABEELDJE of ander HEILIGENBEELDJE:

- N. bad regelmatig op voorspraak van deze heilige. Hij / zij geloofde dat deze heilige leeft bij God. Wij hopen dat hij / zij deze heilige, zijn / haar inspiratiebron en voorbeeld, ook nu mag volgen, zodat ook hij / zij voor eeuwig mag leven bij God.
- Dit heiligenbeeldje zegt ons dat God het leven van mensen kan heiligen. Hij zegent hen met zijn aanwezigheid. God was ook aanwezig in het leven van N. We mogen er op vertrouwen dat Hij N. nu ook nabij is en hem / haar zegent met een nieuw en eeuwig leven.
- Heilige,
jij leeft
van het geloof.
Jij leeft
voor het geloof.
Jij leeft
door het geloof.
Geef dat geloof
van jou
dan door.
Zodat ook ik
in het geloof ontdek
dat er eeuwig leven is,
zodat ook ik
leef van de verrijzenis.

4. Kyrië

De voorganger leidt het Kyrië in, met deze of andere woorden:

- Laten wij bij de aanvang van deze uitvaartdienst de Heer en elkaar om vergeving vragen.
- Wij willen ons nu richten tot Jezus, onze Heer. Jezus wil ons tegemoet komen en ons tonen hoe wij kunnen leven naar Gods beeld en gelijkenis. Jezus wil ons vergeven en ons een nieuwe kans geven om te leven zoals Hij.
- Jezus treedt binnen in ons bestaan om ook ons een nieuw leven te schenken. Hij vergeeft ons onze kleinheid en onze fouten, zodat ook wij als 'nieuw' kunnen leven. Laten wij bidden tot Hem.
- Wij verwelkomen Jezus in ons midden en wij willen Hem vragen om de 'goede weg' te tonen, die ons weg leidt van onze kleinheid en zondigheid.
- Wij willen Christus begroeten. Hij komt als Heer naar ons toe om onze fouten te vergeven en om ons te tonen hoe wij God kunnen dienen en kunnen wonen op een aarde waar het 'goed' is om te leven.

De lector vervolgt met deze of andere woorden:

- Heer Jezus, op het kruis hebt Gij gebeden:
'Vader, in uw handen leg ik mijn leven'.
Heer, ontferm U over ons.

Christus, in uw stervenspijn hebt Gij gebeden
om vergeving voor wie U kruisigden.
Christus, ontferm U over ons.

Heer Jezus, op de dag van uw opstanding
hebt Gij de leerlingen uw vrede toegewenst.
Heer, ontferm U over ons.

- Heer, Gij spreekt een verlossend woord.
Uw stem leidt ons weg van onze zonden.
Heer, ontferm U over ons.

Christus, naar wie zouden wij gaan?
Gij hebt woorden van eeuwig leven,
en aan bedroefden schenkt Gij troost.
Christus, ontferm U over ons.

Heer, Gij redt wat verloren gaat,
Gij geeft nieuw leven waar er dood en onrecht bestaat.
Heer, ontferm U over ons.

- Heer Jezus, Gij laat uw licht over ons stralen
en nodigt ons uit om aan het licht te brengen
hoe wij kunnen leven in liefde.
Heer, ontferm U over ons.

Christus, uw liefde heeft ons hoop gegeven
op een leven zonder einde.
Christus, ontferm U over ons.

Heer, uw liefde is sterker dan de dood.
Uw liefde overwint al het kwaad en de zonde.
Heer, ontferm U over ons.

- Heer, door uw dood hebt Gij de duisternis
van de dood verlicht.
Heer, ontferm U over ons.

Christus, door uw verrijzenis hebt Gij ons de weg gewezen
naar het nieuwe leven.
Christus, ontferm U over ons.

Heer, door uw hemelvaart toont Gij ons
hoe ook wij kunnen leven in de nabijheid van God.
Heer, ontferm U over ons.

- Heer, uw leven toont ons
de weg naar een leven bij de Vader.
Heer, ontferm U over ons.

Christus, uw dood toont ons
dat ook wij mogen sterven in overgave en vertrouwen
Christus, ontferm U over ons.

Heer, uw verrijzenis toont ons
een toekomst en een nieuwe leven.
Heer, ontferm U over ons.

De voorganger besluit:

Moge de almachtige God zich over ons ontfermen, onze zonden vergeven, en ons geleiden tot het eeuwig leven. (Amen).

5. Openingsgebed

Men kiest een gebed uit het altaarmissaal van de overledenen of een ander gebed, aangepast aan de situatie.

*De voorganger zegt: Laten wij bidden,
waarna een gebedsstilte volgt. Vervolgens wordt het openingsgebed uitgesproken en allen antwoorden 'amen'.*

II. DIENST VAN HET WOORD

1. Inleiding

De voorganger kan de dienst van het Woord als volgt inleiden:

- Telkens als wij als christenen samenkomen, openen wij het grote Bijbelboek. We doen het met eerbied, want het is ons familiealbum, dat de geschiedenis vertelt van God met zijn volk. In alle omstandigheden van het leven wil God ons iets zeggen. Zo is het ook vandaag. Hij spreekt ons aan om ons te bemoedigen en te troosten. Laten wij met een ontvankelijk hart luisteren naar Gods Woord.

OF

- Dit overlijden maakt ons stil. Elk gesproken woord is te veel, elk verzwegen woord te weinig. Een vriend probeert ons in deze dagen van droefheid nabij te zijn. Soms is een vriend zwijgend aanwezig. Soms spreekt een vriend een boodschap van troost. Ook God is een vriend. Hij wil ons in de doodse stilte nabij zijn. Hij wil tot ons een woord van bemoediging spreken. Laten wij luisteren naar het Woord van God, dat Hij in vriendschap tot ons richt.

OF

- Wij zijn hier niet alleen samengekomen om te spreken over N., onze dierbare overledene. We zijn hier ook samen om te luisteren. We willen luisteren naar wat onze God ons te zeggen heeft. Ook God wil spreken over het leven van N. Hij wil ons iets zeggen over zijn / haar leven en sterven, maar ook en vooral over zijn / haar nieuwe leven bij Hem. Laten wij luisteren hoe God spreekt over onze dierbare overledene.

2. Het aanbrenge van het Boek

De lector van dienst neemt het grote Bijbelboek op en draagt het hoog voor zich uit naar de lezenaar. Indien de lezingen gelezen worden uit het lectionarium voor de uitvaartliturgie kan ook dit boek met eerbied aangebracht worden.

De lector opent het Bijbelboek op de plaats van de eerste lezing. Zo mogelijk wordt deze voorgedragen door iemand van de familie van de overledene.

3. Schriftlezing

4. Antwoordpsalm of antwoordlied of muzikaal intermezzo

Als antwoord op de lezing zingt of bidt men een antwoordpsalm waarvan minstens het refrein kan meegezongen worden door de aanwezigen. Ofwel kiest men voor een refreinlied of luistert men naar een rustig muzikaal intermezzo.

5. Vers voor het evangelie

Bij de lezenaar zingt de voorganger ingetogen en met zachte stem:

Alleluia, gevolgd door het vers: Ik ben de verrijzenis en het leven.

In de veertigdagentijd zingt hij / zij op deze plaats het gekende:

Niemand leeft voor zichzelf (ZJ 923).

Na de evangelielezing wordt de acclamatie herhaald.

6. Evangelie

7. Bezinning / homilie

Na de lezing uit het evangelie houdt de voorganger een korte bezinning. Hierbij is het getuigenis van ons verrijzenisgeloof belangrijker dan het schetsen van de levensloop van de overledene. Dit laatste past beter tijdens het openingswoord of aan het begin van de afscheidsliturgie.

8. Stille tijd

Rekening houdend met de draagkracht van de aanwezigen volgt nu een korte stille tijd waarin eventueel zachte muziek wordt gebracht. Hierna volgt de voorbede.

9. Voorbede en Onze Vader

We bidden niet alleen voor de overledene en voor de familie en kennissen, maar ook voor de grote noden van kerk en wereld.

De intenties worden best in overleg met de familie opgesteld en ze worden zo mogelijk door één of meerdere familieleden gebracht. Bij voorkeur verwijzen de voorbede ook naar de Schriftlezingen.

Men zal zorgen voor een eenvoudige acclamatie zodat de deelname aan het gebed zo groot mogelijk is.

Het strooien van wierook op het vuur van de wierookschaal is hier aan te bevelen. De wierookschaal plaatst men bij voorkeur voor de paaskaars.

De voorganger leidt de voorbede in met deze of andere woorden:

Moge ons gebed tot U opstijgen als wierook omhoog, voor uw aanschijn, o Heer.

De voorganger strooit wierook op de brandende kooltjes in de wierookschaal. Daarna bidden één of meerdere familieleden de intenties.

Enkele voorbeelden:

- Voor N., onze dierbare overledene dat hij / zij mag beleven

wat wij als christenen hopen en geloven.

Voor allen, hier aanwezig
dat wij troost mogen vinden
in wat wij als christenen hopen en geloven.

Voor onze kerk
dat ze overtuigend mag getuigen
van wat wij als christenen hopen en geloven.

Voor onze wereld
dat er met openheid en respect geluisterd mag worden
naar wat wij als christenen hopen en geloven.

- Voor onze dierbare overledene
dat onze God mag herinneren
wie deze persoon was:
een christen,
die Jezus wilde volgen
op de weg naar God.

Voor ons allen, hier aanwezig
dat wij mogen herinneren
wie deze persoon was,
dat wij nooit vergeten
hoe hij / zij toonde
wat 'goed' is,
en wat leidt tot God.

Voor onze kerk, het lichaam van Christus
dat zij alle overledenen
in herinnering mag brengen.
Dat zij alle ledematen van het lichaam van Christus mag gedenken:
levenden en overledenen.

Voor onze wereld
dat de christelijke boodschap
van hoop en bevrijding
de wereld mag herinneren
aan de liefdevolle macht en de zachte kracht van onze God.

- Voor N., onze dierbare overledene,
dat hij / zij bij God
rust en vrede mag vinden.

Voor de familie en kennissen van N.
dat zij bij God en bij elkaar
liefde en troost mogen vinden.

Voor alle christenen, geconfronteerd met lijden en verdriet
dat zij in de kerk
kracht en bemoediging mogen vinden.

Voor alle kerkelijke en wereldlijke leiders

dat zij in de bijbel
woorden mogen vinden die richting geven.

- Wij willen bidden voor allen die gedoopt zijn
in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest:
dat zij met Jezus op weg mogen gaan,
zijn aanwezigheid mogen ervaren
op de tocht van hun leven.
Dat Jezus alle gedoopten nabij mag zijn
wanneer de dood hen tegemoet komt.
Dat wie gedoopt werd
met Hem door de dood heen mag gaan
naar een leven bij God.
Dat alle gedoopten
steun en kracht mogen vinden in het geloof.
Dat zij ten volle mogen leven vanuit de hoop
op de verrijzenis en het eeuwig leven.

- Wij willen bidden voor onze dierbare overledene
dat hij / zij mag ervaren wat God, de Vader aan zijn kinderen schenkt:
RUST
VREDE
ZACHTHEID
TROUW
TEDERHEID
NABIJHEID

Wij willen bidden voor de familie, vrienden en kennissen van N.
dat zij mogen ervaren wat God, de Vader aan zijn kinderen schenkt:
TROOST
BEMOEDIGING
STEUN
DRAAGKRACHT
VRIENDSCHAP

Wij willen bidden voor alle christenen, overal ter wereld,
dat ook zij mogen ervaren wat God, de Vader aan zijn kinderen schenkt:
STERKTE
BEGRIP
HOOP
GELOOF
LIEFDE

Wij willen bidden voor alle mensen op aarde
dat ook zij God mogen leren kennen als een Vader die zijn leven met zijn kinderen
deelt; een Vader die zijn Zoon schenkt en als Heilige Geest bij ons leeft.

*Na de intenties nodigt de voorganger de gemeenschap uit om samen staande het gebed
des Heren te bidden. Hij kan dit als volgt doen:*

- Zusters en broeders,
zoals Jezus zelf in het uur van zijn dood
met groot vertrouwen

tot de hemelse Vader heeft gebeden,
zo willen wij in dit uur van afscheid met zijn woorden bidden.

- Als christenen weten wij ons verbonden met alle kinderen van God, levenden en overledenen.
Laten wij dan in verbondenheid met hen bidden tot onze Vader.
- Jezus heeft ons geleerd om te geloven in God en in zijn Rijk dat komen zal.
Hij leerde ons woorden om te spreken over het eeuwige leven.
Hij leerde ons woorden om te spreken tot God.
Laten wij dan bidden zoals Jezus het ons geleerd heeft.
- Dit overlijden maakt ons stil. Als wij moeilijk woorden vinden, mogen wij de woorden gebruiken, die ons gegeven werden.
Jezus schonk ons woorden om te bidden tot onze Vader.
Laten wij dan samen die woorden spreken die Jezus ons heeft voorgezegd.

III. AFSCHEIDSLITURGIE

1. Groet aan de overledene

De voorganger nodigt de aanwezigen uit naar voor te komen en een gebaar te stellen. Het is een huldeblijk aan het lichaam van de overledene, een betuiging van meeleven met zijn of haar familie en voor de gelovigen ook een teken van deelneming aan het gebed voor de overledenen en de nabestaanden.

De voorganger kan de aanwezigen uitnodigen met deze of andere woorden:

- Wij brengen nu een groet aan de overledene.
Wij kunnen hierbij met onze rechterhand even de kist aanraken, terwijl we eerbiedig het hoofd buigen.
In de icoon (het kruis) die (dat) ons wordt aangereikt, zien en vereren wij de verrezen Heer. We leggen eerbiedig onze hand op dit symbool.
Wij krijgen de gelegenheid bij te dragen voor de kerk en haar bedienaars en we ontvangen het gedachtenisprentje om de overledene te blijven gedenken, vooral in ons gebed.
- Bij een afscheid willen we vaak nog zoveel zeggen, maar tegelijkertijd weten we niet waar we moeten beginnen. Tijdens dit moment van afscheid mogen wij een woordeloos gebaar stellen. Wij mogen een afscheidsgroet brengen waaruit blijkt hoezeer wij N. hebben bemind. We mogen hem / haar nog even de hand reiken door een hand te leggen op de kist.
We leggen ook onze hand op het kruis van Christus. Zo willen we steun zoeken bij Hem, die ons getoond heeft dat de dood uitmondt in de verrijzenis en het eeuwig leven.

*Als eerste gaat de voorganger nu de overledene groeten.
Vervolgens reikt hij de icoon of het kruisbeeld aan.*

2. Woord van afscheid

Indien de familie dit wenst en wanneer men vooraf de nodige afspraken heeft gemaakt, volgt nu een kort woord van afscheid. Dit kan gebeuren aan de micro bij de kist (niet aan de lezenaar) door een familielid van de overledene, door een collega of vriend.

De voorganger kan dit als volgt inleiden:

- Vooraleer wij biddend afscheid nemen van onze dierbare overledene en ons geloof belijden in het eeuwig leven, beluisteren we eerst een afscheidswoord dat door (naam + korte informatie over de band met de overledene – bv. kleinkind van ...) wordt uitgesproken.
- Als mensen afscheid nemen, zijn de laatste woorden van groot belang. Het zijn die woorden, die wij ons zullen herinneren en die wij verder zullen meenemen op onze levensweg. Laten wij dan luisteren naar de laatste woorden van afscheid, gebracht door (naam + korte informatie over de band met de overledene).

3. Afscheidszang

De afscheidszang is het hoogtepunt van de afscheidsliturgie.

Het is belangrijk dat alle aanwezigen aan de afscheidszang kunnen deelnemen. Het is een lied waarin hoop en vertrouwen doorklinken en waarin uitzicht wordt geboden op de ontmoeting met God voor wie allen levend zijn.

Er kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van:

ZJ 920

ZJ 923

ZJ 924

ZJ 928

ZJ 933

ZJ 934

ZJ 941

...

4. Besprenkeling met doopwater en bewieroking

De voorganger kan de rituele handelingen die in stilte verlopen als volgt inleiden.

- N. die wij vandaag ten grave dragen werd 'kind van God' door het doopsel. Wij besprenkelen de overledene met doopwater opdat hij / zij ten volle mag delen in het Pasen van de Heer Jezus. Met wierook zullen wij eer brengen aan deze mens, die een woon- en werkplaats was van Gods heilige Geest.
- We besprenkelen N. met doopwater. Door het doopsel werd N. 'kind van de Vader'. N. mocht zich thuis voelen bij God en ook God mocht wonen in hem / haar. Om dit te tonen bewieroken wij dit lichaam, dat tempel werd van Gods Geest. Doopwater en wierook, twee tekenen die verwijzen naar de intieme verwantschap tussen God en mens; twee symbolen van het 'samenleven' van God met de mens. Met doopwater en wierook bidden wij dat ook deze mens nu voor altijd mag leven bij God.

Andere teksten om de besprenkeling te duiden:

- Men kan gebruik maken van de teksten over het doopsel, vermeld op pagina 3-4.

Andere teksten om het bewieroken te duiden:

- De heilige apostel Paulus schrijft aan de christenen van Rome:

Als de Geest van God die Jezus uit de dood heeft opgewekt in deze overledene woont, zal Hij die Christus heeft opgewekt ook deze mens die sterfelijk is, levend maken door zijn Geest, die in hem / haar leeft (naar Rom 8,11).

- We omhullen het lichaam van een overledene met wierook.
We hemelen op
wat God in die mens deed.
We bewieroken wat God in die persoon gestalte gaf.
Door de wolken van verdriet

toont de wierook
wie die mens was:
een tempel van de Heilige Geest:
een tempel waarin God mocht wonen,
waarin Hij zichzelf mocht tonen
aan de wereld.

- De kerkvader Augustinus schreef: “Eer in elkaar God, want ieder van u is zijn tempel geworden”. Zo willen wij vandaag met wierook eer brengen aan dit lichaam, waarin God mocht wonen.

- Wierook,
een waardevol geschenk
voor een koningskind.
Wierook,
een geboortegeschenk
voor het Jezuskind.
Wierook gegeven
om eer te brengen
aan het nieuwe leven.
Wierook toont ons nu
dat ook dit ‘kind van God’
een nieuw leven begint
in het Koninkrijk van God.

De voorganger gaat in stilte om de kist heen en besprenkelt het gestorven lichaam met doopwater.

Daarna bewierookt hij het gestorven lichaam.

5. Slotgebed

- God, onze Heer,
als een liefdevolle Vader
houdt U van de mensen.
Wij vertrouwen N. toe
aan uw vaderlijke liefde
die geen einde kent.
Geef dat het einde van het leven van N.
een nieuw begin mag zijn
van een leven bij U.
Laat N. bij U thuis komen.
God, onze Vader
U bracht ons samen in deze dienst,
en spreekt ons aan
als uw kinderen.
Help ons dan om elkaar
als broeders en zusters
bij te staan.
En toon ons uw Zoon Jezus,
die ook met ons
de weg ten leven wil gaan,
nu en altijd, tot in eeuwigheid. Amen.

- God, onze Heer,
U kent ons,
U gelooft in ons.
Dankzij U
zijn wij in staat
om ondanks verdriet en dood
te geloven in het leven.
Schenk ons het geloof
dat ook N. ten volle mag leven.
Dat N. U mag kennen
zoals U ons kent.
Dat N. rust mag vinden bij U.
En breng ook ons tot rust,
tot een gerust vertrouwen
in het eeuwig leven bij U.

Door Christus, onze voor-ganger op de weg naar het eeuwig leven. Amen.

- God, Schepper van het leven.
U heeft N. het leven gegeven.
Voltooi wat U in hem / haar begon.
Maak heel
wat door de dood zo plots werd afgebroken.
Breng ooit terug samen
wat door de dood gescheiden werd.
Geef N., die ons zo nabij was,
de vreugde van uw nabijheid,
de heerlijkheid van uw aanwezigheid.
En wees ook ons nabij
zodat ook wij,
naar uw voorbeeld,
bij elkaar aanwezig zijn
om samen
verdriet te dragen
en te delen
wat N. ons heeft gegeven.
God, inspireer ons,
zodat ons leven hier op aarde
reeds verwijst naar het eeuwig leven bij U.
Door Christus, uw Zoon en onze Heer.
- God van trouw,
Heer van vertrouwen,
uw liefde is sterker dan de dood,
uw liefde duurt eeuwig voort.
Laat ook N.,
die door U werd bemind,
voor eeuwig wonen in uw liefde.
En laat ook ons,
die N. hebben bemind,
uw liefde ervaren.
God van trouw,
Heer van vertrouwen,
open ons hart

om uw liefde te ontvangen,
om uw liefde te geven
om in liefde te leven.

Naar het voorbeeld van Jezus, uw geliefde Zoon en onze Heer.

6. Gedachteniskruisje

Waar de gewoonte bestaat een kruisje met de naam van de overledene achteraan in de kerk aan te brengen zegt de voorganger:

- Dit kruisje draagt de naam van onze dierbare overledene.
Bij het verlaten van de kerk zullen wij het aanbrengen op het grote bord.
Daar zal het ons en allen die in onze kerk komen bidden eraan herinneren dat God de naam van N. voor altijd geschreven heeft in de palm van zijn hand.
- Een kruis staat symbool voor de dood van Jezus, maar het verwijst tevens ook naar zijn verrijzenis en zijn eeuwig leven. Als wij de naam van N. op een kruisje aanbrengen, dan zeggen wij dat ook deze mens de weg van Jezus mag gaan: de weg door de dood heen naar het leven.
- Het kruis toont ons de liefde van Jezus. Jezus heeft ons zo lief dat Hij gestorven is om ons het eeuwig leven te geven. Dit kruisje met de naam van de overledene zegt ons dat hij / zij mag delen in de liefde van Jezus. N. mag in liefde leven met Hem.
- Bij ons doopsel werd onze naam geschreven in de palm van Gods hand. Zo wil God zijn kinderen dragen. Nu wordt de naam van N. geschreven op een kruisje. Dit kruis draagt N. doorheen de dood naar het eeuwig leven bij God.

7. Ten paradijze

De voorganger besluit de uitvaartliturgie met deze of andere woorden:

- Laten wij dan gaan met hem / haar die wij voor het laatst in ons midden mochten hebben. Wij vertrouwen onze dierbare toe aan Gods zorgende liefde.
Dat de engelen hem / haar begeleiden naar het paradijs.
Laat nu, Heer, uw dienaar (dienares) in vrede heengaan.
- Wij gaan nu met N., onze dierbare overledene, op weg naar zijn laatste rustplaats. Dat ook de engelen, boodschappers van het leven bij God, met N. op weg mogen gaan. Dat zij hem / haar mogen brengen in de rust en de liefde van God.
- Voor de laatste keer dragen wij N., onze dierbare overledene. Wij dragen hem / haar naar buiten en geven hem / haar over in de handen van de engelen die hem / haar zullen voeren naar zijn / haar eeuwige rustplaats bij God.
- Wij dragen nu de kist van N., onze dierbare overledene, naar buiten in de hoop dat hij / zij binnen mag gaan in de heerlijkheid van God, onze Vader. Dat de engelen hem / haar de weg mogen tonen naar de plaats waar hij / zij in eeuwige rust en vrede zal wonen.

Men zingt (of luistert) naar het In paradisum of het Ten paradijze (ZJ 926).

Bronnen:

- *Ontwerp voor een kerkelijke uitvaart zonder eucharistieviering*, Diocesane Commissie voor Liturgie, bisdom Antwerpen, 2001.
- *Orde van dienst voor de uitvaartliturgie*, Interdiocesane Commissie voor Liturgische Zielzorg, Brussel: Licap, 1993.